

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувач ступеня доктора філософії Дрозд Сергій Анатолійович, 1997 року народження, громадянин України, освіта вища: закінчив у 2019 році Сумський державний університет за спеціальністю 051 «Екопоміка», не працює, виконав акредитовану освітньо-наукову програму 051 Економіка.

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Сумського державного університету, м. Суми від «05» липня 2024 року № 0683-1, у складі:

Голови разової

спеціалізованої вченої ради – Леонід Мельник, доктор економічних наук, професор,

професор кафедри економіки, підприємництва

та бізнес-адміністрування Сумського державного університету

Рецензентів –

Олександр Кубатко, доктор економічних наук, професор, доцент кафедри економіки, підприємництва та бізнес-адміністрування Сумського державного університету

Юрій Петрущенко, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних економічних відносин Сумського державного університету

Офіційних опонентів –

Галина Міщук, доктор економічних наук, професор, професор кафедри трудових ресурсів і підприємництва Національного університету водного господарства та природокористування

Ольга Подра, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри зовнішньоекономічної та митної діяльності Національного університету «Львівська політехніка»

на засіданні «03» вересня 2024 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» Сергію Дрозду на підставі публічного захисту дисертації «Економіко-математичне моделювання взаємозв'язку людського капіталу та розвитку національної економіки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Дисертацію виконано у Сумському державному університеті Міністерства освіти і науки України, міста Суми.

Науковий керівник Віталія Койбічук, кандидатка економічних наук, доцентка, завідувачка кафедри економічної кібернетики Сумського державного університету.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису українською мовою, який містить нові науково обґрунтовані результати проведених здобувачем досліджень, які виконують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки». Дисертація оформлена згідно з вимогами, встановленими Міністерством Освіти і Науки України. Максимальний та мінімальний обсяг основного тексту дисертації відповідає освітньо-науковій програмі закладу відповідно до специфіки галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» та спеціальності 051 «Економіка». Вимоги пункту 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової

спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами) дотримано.

Здобувач має 9 наукових публікацій за темою дисертації, з них 2 включено до наукометричної бази "SCOPUS", 2 в іноземних виданнях, 5 є у фахових журналах України Вимоги пунктів 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами) дотримано:

1.Койбічук В. В., Дрозд С. А. Фронтірний аналіз соціально-демографічних даних. Приазовський економічний вісник. 2021. № 5(28). DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2021-5-28>

2.Койбічук В. В., Дрозд С. А. Посилення економічного зростання в контексті зменшення диференціації людської нерівності. Причорноморські економічні студії. 2022. Вип. 74. С. 240-248. DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.74-36>

3.Койбічук В. В., Дрозд С. А. Кластерний аналіз соціально-економічних детермінант здоров'я. Причорноморські економічні студії. 2022. № 75. С. 102-108. DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.75-16>

4.Койбічук В. В., Дрозд С. А. Детермінанти розвитку людського капіталу та національної економіки: економіко-математичне моделювання взаємозв'язку. Вісник економіки. 2024. № 2. С. 8-22.

5.Дрозд С. А., Романов Р. О. Бібліометрикс як інструмент для аналізу взаємозв'язку розвитку людського капіталу та соціально-економічної нерівності. Академічні візії. 2023. № 24. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1177>

6.Aleksandra Kuzior, Vitaliia Koibichuk, Serhii Drozd, Dymytrii Grytsyshen and Tetiana Vasylieva. Determinants of labor productivity in the USA. Problems and Perspectives in Management. 2023.21(4), 724-739. doi:10.21511/ppm.21(4).2023.54

7.Yehorova, Y., & Drozd, S. Determinants of Human Capital Development and Macroeconomic Freedoms: DEA Modelling. Business Ethics and Leadership, 2024. № 8(1), 203-219. [https://doi.org/10.61093/bel.8\(1\).203-219.2024](https://doi.org/10.61093/bel.8(1).203-219.2024)

8.Koibichuk, V., Khan, B., & Drozd, S. The USA medical insurance as a stimulating factor to increase labour efficiency. Health Economics and Management Review. 2023. № 2. P. 40-50. <https://doi.org/10.21272/hem.2023.2-04>

9.Koibichuk, V., Krawczyk, D., Drozd, S., Khan, B., Kostyshyna, T., & Kubaščíková, Z. Reserves to prevent wage delays: a Monte Carlo simulation. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice. 2024. № 2(55). P. 257–268. <https://doi.org/10.55643/fcaptop.2.55.2024.4384>

У дискусії взяли участь голова, рецензенти, офіційні опоненти та висловили зауваження:

Мельник Леонід Григорович – голова разової спеціалізованої вченої ради, доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки, підприємництва та бізнес-адміністрування Сумського державного університету. Стверджуючи актуальність даного дослідження, важливо підкреслити, що, хоча воєнний контекст безумовно підсилює його

значущість, проблема має глибші корені. Світ стоїть на порозі Четвертої промислової революції, що характеризується тотальною кіборгізацією, і постає нагальне питання майбутнього людського капіталу. Загрозливі тенденції розвитку робототехніки, інтернету речей та штучного інтелекту викликають обґрунтовану тривогу щодо місця людини у майбутньому світі праці. Перспективним є перехід від традиційної парадигми передачі знань до формування навичок критичного мислення та самостійного пошуку рішень. Дослідження Сергія Дрозда, безумовно, актуальне та новаторське, і заслуговує на позитивну оцінку. Щодо зауважень, слід зазначити, що у дисертації здійснено комплексний бібліометричний аналіз за низкою пошукових запитів, проте проведення детальної інтерпретації візуалізацій бібліометричного аналізу одразу після представлення візуалізацій сприяла б підвищенню наочності, залучення уваги читача, кращого розуміння та інформативності дисертації. Крім того, відзначаючи високу ефективність використаного методичного підходу для розроблення інтегральних показників національної економіки та людського капіталу, слід підкреслити, що впровадження проміжної шкали оцінювання результатів при розробленні інтегральних показників значно б підвищило практичну цінність дисертації. Але зазначені зауваження не впливають на загальний позитивний висновок щодо аналізованої дисертації та мають дискусійний характер. Бажаємо успішного захисту та подальших досліджень у цьому важливому напрямку. Винесені на захист положення, рекомендації та висновки є достовірними та вичерпно розкриті в дисертації, відповідають вимогам Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» № 44 від 12 січня 2022 року (зі змінами). Сергій Анатолійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Міщук Галина Юріївна – опонентка, докторка економічних наук, професорка, професорка кафедри трудових ресурсів і підприємництва Національного університету водного господарства та природокористування. Дисертація є надзвичайно актуальною. Дисертант обрав амбітну мету, дослідивши комплексну взаємодію між людським капіталом та фінансово-економічними та соціально-економічними показниками. Це міждисциплінарне дослідження, проведене на високому науковому рівні. Об'єкти дослідження, представлені в роботі, є надзвичайно важливими, постійно моніторяться Світовим економічним форумом та входять до топ-10 глобальних ризиків людства. Дисертація розглядає проблеми нерівності та міграції як фактори, що впливають на вимивання людського капіталу з України. Наукова новизна підтверджується застосованим інструментарієм та методами аналізу, зокрема моделюванням взаємозв'язків досліджуваних об'єктів. Важливо, що дисертант продемонстрував не лише теоретичне, а й практичне значення своїх висновків. Робота логічно структурована: від теоретичного аналізу до емпіричного дослідження та обґрунтованих висновків. Серед зауважень, бажано було б розширити часові рамки дослідження взаємозв'язку нерівності людського капіталу та економічного розвитку. Також цікавим було б побачити прогностичні оцінки. Однак, враховуючи обсяг дисертації на здобуття ступеня доктора філософії, такі завдання можуть бути предметом подальших досліджень. Загальна оцінка дисертації позитивна. Робота заслуговує на підтримку та присудження наукового ступеня доктора філософії.

Подра Ольга Павлівна – кандидатка економічних наук, доцентка, доцентка кафедри зовнішньоекономічної та митної діяльності Національного університету «Львівська політехніка». Дисертаційне дослідження представляє актуальну тему та містить елементи наукової новизни. В процесі обговорення було висловлено низку цінних рекомендацій та окреслено перспективні напрямки подальших досліджень. Зокрема, відзначено значну кількість цікавих ідей, що виникли в ході дискусії. Особливої уваги заслуговує використаний в роботі бібліометричний аналіз, що охоплює широкий спектр наукових праць. Хоча він має автоматизований характер, проте забезпечує більш репрезентативне дослідження завдяки аналізу кореляції термінів і понять. Проте, для повноти картини доцільно було б доповнити його традиційним аналізом наукових досліджень в Україні з визначенням основних напрямків та ключових дослідників. Важливим є подальший розвиток дослідження в контексті міграційної політики України та країн Європейського Союзу. Особливу увагу варто приділити проблемі втрати людського капіталу внаслідок еміграції високоосвічених громадян. Враховуючи інвестиції держави в освіту, науку та соціальний захист, розробка ефективної політики повернення українців додому є нагальним завданням. Демографія відіграє ключову роль в економічному розвитку країни, тому подолання демографічної кризи є необхідною умовою сталого зростання. В дисертації представлено різноманітні методичні інструменти, зокрема економіко-математичне моделювання, проте доцільно було б доповнити дослідження прогнозами на майбутнє, незважаючи на їх умовність. В цілому, дисертаційна робота є ґрунтовним дослідженням, що відповідає вимогам для здобуття ступеня доктора філософії.

Кубатко Олександр Васильович – рецензент, доктор економічних наук, професор, доцент кафедри економіки, підприємництва та бізнес-адміністрування Сумського державного університету. Актуальність дослідження зумовлена динамікою сучасних глобальних процесів, зокрема, геополітичними трансформаціями та стрімким технологічним розвитком. У цьому контексті роль людського капіталу набуває особливого значення, виходячи за межі суто економічної категорії та актуалізуючи питання відповідальності за майбутнє. Наукова новизна роботи полягає у розробці та апробації авторських методичних підходів до моделювання взаємодії між елементними та інтегральними показниками ефективності використання людського капіталу, рівнем макроекономічних свобод та розвитком національної економіки. Емпіричне підтвердження гіпотез про взаємний вплив досліджуваних чинників, визначення ступеня та напрямку їх взаємозв'язку становлять вагомий внесок у розвиток наукової думки. Оцінюючи роль людського капіталу в епоху штучного інтелекту, дана дисертаційна робота торкається цієї проблематики лише поверхнево, тоді як стрімкий розвиток технологій штучного інтелекту зумовлює необхідність поглибленого аналізу їх впливу на розвиток людського капіталу та національної економіки. Незважаючи на глибину використання економетричного інструментарію, робота орієнтована переважно на фахівців у галузі економіки. Доцільним є розширення цільової аудиторії шляхом формулювання практичних рекомендацій, зокрема, щодо застосування кластерного аналізу, у доступній для широкого кола читачів формі. Дисертаційна робота Сергія Анатолійовича є актуальною, містить елементи наукової новизни та вирішує важливі науково-практичні завдання. З урахуванням висловлених зауважень, робота заслуговує на позитивну оцінку та підтримку. Автор заслуговує на присвоєння наукового ступеня за спеціальністю 051 "Економіка".

Петрущенко Юрій Миколайович – рецензент, доктор економічних наук, професор,

професор кафедри міжнародних економічних відносин Сумського державного університету. Шановні колеги! Після детального ознайомлення з дисертаційним дослідженням та відповідями здобувача на зауваження рецензентів та опонентів, можу впевнено констатувати, що дисертант продемонстрував глибокі знання та володіння науковою методологією. Результати дослідження свідчать про високий науковий потенціал здобувача та його готовність до отримання ступеня доктора філософії. Тому повністю підтримую рішення спеціалізованої вченої ради щодо присудження наукового ступеня. Водночас, вважаю за доцільне окреслити кілька перспективних напрямків подальших наукових розвідок у цій галузі. Вплив міграційних процесів на людський капітал, сучасні міграційні процеси, обумовлені як військовими конфліктами, так і глобальними тенденціями, значно впливають на формування людського капіталу. Дослідження в цьому напрямку є надзвичайно актуальними для Європейського Союзу та інших країн світу. Зокрема, важливо проаналізувати економічну ефективність міграції, а саме співвідношення витрат на соціальну адаптацію мігрантів та їх внеску в економіку країни перебування. А також визначити оптимальне співвідношення кількості мігрантів та потреб ринку праці для забезпечення економічного зростання. Результати таких досліджень можуть стати підґрунтям для розробки ефективної міграційної політики, взаємозв'язку людського та соціального капіталу. Необхідно глибше дослідити взаємозв'язок між людським та соціальним капіталом. Важливо проаналізувати, як державна політика, спрямована на розвиток одного з цих видів капіталу, впливає на інший. Також варто дослідити, як рівень соціальної довіри та напруженості в суспільстві впливає на економічний розвиток. Зрозуміло, що це досить складний напрямок досліджень, але він має велике значення для розробки ефективної соціально-економічної політики. На завершення хочу ще раз нагадати, що презентована дисертація є ґрунтовним науковим дослідженням, яке відповідає вимогам, що висуваються до робіт на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,

«Проти» 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Сергію Дрозду ступінь доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої вченої ради

(підпис)

Леонід Мельник